

ről és újszerűségéről a korábbiakban már ejtettünk néhány szót. A kötet végén Hajdú Mihály teljes publikációs listáját találjuk.

Mindkét tanulmánykötet Hajdú Mihály munkásságának gazdagságát tárja elénk, ezzel nemcsak élvezetes olvasmányt adva az olvasók kezébe, hanem remény szerint munkára, a felvetett kérdések továbbgondolására is serkent.

N. FODOR JÁNOS

HAJDÚ MIHÁLY, ÁLTALÁNOS ÉS MAGYAR NÉVTAN

Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 955 lap

1. Hajdú Mihály könyve hiánypótló a magyar névtani szakirodalomban. A kétkötetesre tervezett mű első része általános névtannal és magyar személynévvel foglalkozik, a második ragadványnevek, helynevek, intézménynevek, állatnevek, tárgynevek, emberi alkotások elnevezései, eseménynevek, fiktív (írói) nevek ismertetését fogja tartalmazni (150). A könyv célja „mindazt bemutatni és föltárni a tulajdonnevek sajátosságairól, történetéről, jelenkori állapotáról és viselkedéséről, amit lehet, amit érdemes” (11).

2. A könyv első nagy fejezetében a névtan általános kérdéseivel foglalkozik a szerző. Először röviden áttekinti a névtudomány történetét az egyiptomi cartouche-októl napjainkig utalva a görögök, rómaiak tudományára, a középkori, humanista eredményekre, majd a megjelenő tulajdonnév szótárakra, kalendáriumokra, naptárakra, martirológiumokra, a XIX. századtól meginduló tudományos igényű kutatásokra magyar és nemzetközi kitekintéssel. A társtudományok (nyelvtörténet, dialektológia, szociolingvisztika, történettudomány, numizmatika stb.) bemutatása képezi a következő kisebb fejezetet.

Az általános kérdéseken belül tárgyalja az azonosítás problémáját, mely már az állatvilágban is jellemző (pl. hangok, illatok), de az ember is identifikál hang, íz, illat, viselet stb. alapján. A továbbiakban csak olyan tulajdonnevekkel foglalkozik, amelyek „elgondolt, kimondott vagy leírt nyelvi jelek” (49), ezeket próbálja meghatározni. Végül a következő definíciót adja: „**Tulajdonnév az a nyelvi jel, amelyet alkotója (s ez lehet több személy, grémium is) egy valami (objektum: személy, hely, állat, tárgy, dolog, fogalom stb.) vagy egy összetartozó csoport (emberek, állatok, földrajzi helyek, tárgyak, dolgok, fogalmak stb.) azonosítására hoz létre, s azt általában kisebb-nagyobb közösség elfogadja, használja, a nyelvtudomány pedig a közszavaktól való megkülönböztetését (a magyarban nagybetűs helyesírását) elhatározza**” (58).

A köznevek és tulajdonnevek összefüggése esetében vizsgálja a tulajdonnév közszói eredetének lehetőségét, a nevek hangalakjának változását, a közszói jelentés elvesztését, a nevek értelmesítését, népetimológiát, téves névfejtéseket (közismertek SÁNDOR ISTVÁN névmagyarázatai: *Stockholm* = *Istókhalm*, *Koppenhága* = *Kappanhágó* stb.). A névmagyarázatok felosztásának négy lehetőségét különíti el, melyeken belül még alcsoportokat találunk: tartalmi (mitológiai, történeti, helyi vonatkozások), formai (terjedelem alapján lehet hosszú történeti indoklás, okadó mondattöredék, egyszavas

magyarázat), nyelvi (eredeti közszoí név nem változik, de a jelentése igen; szabályosan fejlődik a közszo a nyelv törvényei szerint, de nincs kapcsolata a névvel; szabálytalan a hangalakítás, önkényes a torzítás; hibás az olvasat) és lélektani (tudatos névváltoztatás esetében lehet névfordítás, névmegfeleltetés; hivatalos névadáskor eufemisztikus cél; csúfolódó, gúnyos alakítások; meglepő, váratlan névváltoztatások; szándéktalan névmódosítás).

A tulajdonnevek köznévvé válásának több oka van. Lehet társadalmi (Julius Caesar nevéből lett a *Kaiser*, *keizer*, *császár*, *cár*) vagy lélektani (a „*Sine Bacho et Cerere friget Venus* latin közmondásban *Bachus*, *Ceres* és *Venus* a 'bor', 'kenyér' és a 'szerelem' jelképe, magyar fordítása is ezt fejezi ki: *Bor és kenyér nélkül megfagy a szerelem*” [72]). Hajdú két oldalról közelíti meg ennek vizsgálatát: a tulajdonnevek és a köznevek oldaláról. Mindegyik esetben alcsoportokat különböztet meg. A teljesség igénye nélkül néhányat felsorolok. Tulajdonnevek oldaláról vizsgálva megállapítja, hogy személynévek (családnév, keresztnév, mitológiai név, irodalmi alkotások szereplőinek neve), helynevek (országok, tájak, vidékek, hegyek, városok, városrészek), állatnevek, intézmények, tárgyak, művészeti alkotások nevei, márkanevek és vitatottként időpont- és eseménynevek válhatnak köznévvé. Névlettani szempontból a tulajdonnév változása a fontos (nincs változás [pl. *Jaffa*, *Marokkó*, *Audi*], kiejtés szerint vesszük át, szabályos hangváltozások, végződésekkel történő köznevesülés, összetételek). Köznevek oldaláról a szófaji (ige, főnév, melléknév, névmás, határozószó) és a jelentéstani megközelítés lényeges. Jelentéstani szempontból huszonegy kategóriát sorol fel (ezek közül néhány: nép, népcsoport, személy, foglalkozás, testrész, lelki tulajdonság, étel, öltözet, pénz, állat, növény stb.). Figyelembe veszi még a köznévvé vált tulajdonnevek rendszerezésekor az etimológiát (nem magyar, illetve magyar eredetű) és a magyar nyelvben való megjelenését.

A denotációval foglalkozó fejezetben az író megállapítja, hogy a „legtöbb ember a tulajdonnév jelentésén az **etimológiai jelentést** érti” (82), de a világos etimológiájú nevek is megtéveszthetik az embert (pl. a *Kovács* családnévű személy már nem kovács). Tárgyalja a motiváció, konnotáció, névhangulat kérdését is. Táblázat segítségével foglalja össze a monodenotátum, polidenotátum, heterodenotátum és a mononímia, polinímia, heteronímia összefüggéseit (94–5).

A tulajdonnevek változásainak két nagyobb csoportját különíti el a szerző. Az egyik csoport esetében a név alakja változik (írásváltozatok, ejtésváltozatok), a másiknál a név denotátuma. Metonímia lehet azonos névfajon belüli, különböző névfajok közötti, grammatikai érintkezés is lehet oka névátvitelnek, de ebben az esetben ellipszissel jár együtt. A metaforikus névátvitel vagy névátruházás már az Ószövetségben is megfigyelhető. A szimbolikus névátvitel lehet tulajdonnévre irányuló, de gyakoribb a közszo, elvont fogalomra irányuló. Az elnevezés is a névátvitel egyik formája, ilyenkor „olyan nevet adunk egy eddig még névvel nem rendelkezőnek, amely név már használatos volt másnak az elnevezésére” (99). Ha tömegesen jelenik meg a név, akkor névdivatról beszélünk (pl. Kossuth halálakor sok utcát neveztek el róla). A névtágulás, névbővülés esetében a denotátum tartalma mennyiségileg nő (pl. gyermek születésekor a családnév több emberre vonatkozik, egy birodalom területe nő). Az ellenkező irányú folyamat a névszűkülés, amikor a denotátum területe csökkent (pl. az ókori Egyiptom esetében).

A névlektan kérdésének hosszabb fejezetet szentel Hajdú Mihály. Azért nevezzük el valakit vagy valamit az adott névvel, mert az tetszik. A névcseréje jelensége legtöbbször akkor fordul elő (szinte az egész világon), amikor egy gyermek megbetegszik. Ebben az esetben adnak óvónevet, vagy rituális, esztétikai szempont miatt cserélnek. A névöröklés jelensége már az ókori egyiptomiaknál is megfigyelhető, de nemcsak személyneveknél fordulhat elő, hanem például helynevek esetében, ha személynévi eredetűek (Nagy Sándor – *Alexandria*). Az adott név választásának oka lehet például, emlékéllítés, meghalt személy nevének öröklése, bóknev, kívánságnév. „Vannak olyan nevek, amelyeknek nem a motivációja vált ki lélektani hatást, hanem önmaga a név, annak nyelvi alkata, hangjainak sora, képzője vagy a jelentése. Az a hatás, amit a név hallásakor, olvasatakor érzünk ... a névhangulat” (111). A valós nevek mellett fiktívek is megjelennek elsősorban humorkeltés céljával, ezt a jelenséget névjátéknak nevezzük. A névhangulat kialakulásának oka lehet társadalmi is, ez attól függ, hogy mikor és kik körében lesz egy név gyakori (pl. protestánsok, felsőbb társadalmi réteghez tartozók között). A természetközeli népek nevekké válnak, hiszen ennek kimondása hatalmat ad valaki fölött, így használják gyógyításra, de rontásra is. Jellemző náluk a névtitkolás, névrejtés azért, hogy ne kerülhessenek mások befolyása alá. A titkolt név mellett a tabunév (a névhasználatnál hatalmasabba vonatkozik pl. isten, király) kimondása is tilos a nevet használók érdekében. A helyettesítő neveket a társadalom minden tagja ismerheti, idegeneknek is megmondható.

A tulajdonnév nyelvtani rendszerbe való illeszkedése kapcsán a szerző leszögezi, hogy „a tulajdonnév a mondatban főnévként viselkedő nyelvi jel, de nem egyetlen főnév, hanem egyedítésre, azonosításra szolgáló hang, betű, szó, szókapcsolat vagy szavak csoportja, akár mondat vagy szöveg is lehet” (130).

A nevek grammatikájával foglalkozó fejezetben Hajdú megállapítja, hogy tulajdonnevek alakilag sérthetetlenek, toldalékos formájukban is rekonstruálható az eredeti tulajdonnév. Az egyszerű tulajdonnevek különböző szófajokból alakulhattak ki: közfőnév, melléknév, számnév, névmás, határozószó, kötőszó, indulatszó, ragozott igealak. Gyakori névalkotási jelenség az összetétel: mellérendelés, alárendelés (alanyos, tárgyias, határozós, jelzős), szervesen összetétel, névösszerántás, mondatösszevonás. Viszonylag sok a képzés útján alakult tulajdonnév is, de ezek „nagyobb része nem névképzővel jött létre, hanem képzett közszóként vált tulajdonnévvé” (136). Két vagy több elemből álló nevek esetében az elemek között általában szintagmatikus kapcsolatot figyelhetünk meg. Mondattani kérdés a helynevek ragozása (hol? és hová? kérdésre felelő alakok), a határozott névelő használata. Tulajdonnév lehet mondat, hiányos mondat, de még szöveg is. Előfordul, hogy formai változás következtében rövidebb nevek jönnek létre, mint az eredeti. Elsősorban hosszú helyneveket, intézményneveket érint ez a jelenség (elemhiányos vagy elemelhagyásos nevek), de személynevek esetében is megfigyelhető.

Az idegen tulajdonnevek beilleszkednek az adott nyelv rendszerébe, melynek három lehetősége van: „1. változatlan vagy csak a hangtörvények érvényesítésével való beilleszkedés a nyelvbe; 2. megfelelések keresése; 3. lefordítás” (144). A magyar névmegfeleltetések és névfordítások esetében megállapítható, hogy még nincsenek kiforrott szabályok, de rendszerezni lehet a kialakult helyzetet.

A tulajdonnév fajtái között találunk olyanokat is, melyeket a „nyelvtudomány nem fogadott el tulajdonneveknek a magyarban, de másutt, más nyelvekben sok helyütt annak tekintik őket” (149): történésnevek, dátumok, korszakok, haditervek, hadműveletek, elemek, vegyületek, állattani és növényteni meghatározások.

Hajdú az „Általános névtan” című fejezet végén megállapítja, hogy „a tulajdonnév fogalma sem azonos valamennyi nyelvben, azon belül a csoportosításuk, kisebb kategóriák kialakítása pedig különösen eltérő, nem lehet általános, minden nyelv számára elfogadható, egységes rendszerezést adni. Természetesen a magyar névtanban sincs minden ide tartozó kérdés tisztázva, a terminus technicusokat is sokszor ellentmondásosan használjuk..., de a bizonytalanságok mellett is az alábbi névcsoportokban állapodhatunk meg...: 1. Személynevek, 2. Helynevek, 3. Intézménynevek, 4. Állatnevek, 5. Tárgynevek, 6. Emberi alkotások elnevezései, 7. Eseménynevek, 8. Fiktív (írói) nevek” (150).

2. A könyv másik nagyobb fejezete a személynevekkel foglalkozik. Először a szak kifejezések használatát ismerteti Hajdú (pl. keresztnév, vezetéknev, családnév). A névadás kapcsán megállapítja, hogy „névtudományi axiómának kell tekintenünk, hogy minden személynek volt és van saját tulajdonneve, egyénneve” (153). A névválasztást befolyásolja az, hogy a névrendszer nyitott vagy zárt, tehát kötetlenül lehet tulajdonnevet teremteni, vagy a megadott készletből kell választani. Az egyénnevek vizsgálatát két alapvető szempont szerint végzi el a szerző: földrajzi/területi és időbeli. Megvizsgálja Ausztrália, a Csendes-óceán szigetvilága, Amerika, Afrika, Távol-Kelet, Közel-Kelet, Európa névadási szokásait. Közel-Kelettel és Európával foglalkozik bővebben. A héber-zsidó keresztnévek részben alapját képezik a keresztény világ neveinek. A keresztnévek mellett a családnevek csoportosítását is megtalálhatjuk. Hasonló módon tárgyalja a mohamedánok névadási szokásait is.

Az „Európai népek” fejezetcímmel kapcsolatban az író megjegyzi, hogy „kétségtelenül pontatlan..., hiszen Amerika és Ausztrália nem őslakosságának a névadásával is itt kell foglalkozni, mivel valamennyien Európából jutottak el az új földrészekre” (199). Az ókori görög, római világ névadási jellegzetességeit mutatja be először, illetve röviden utal a Keletrómai Birodalom és a Török Birodalom görögökre vonatkozó néhány jellemzőjére. Az európai népek csoportját négy nagyobb egységre bontja Hajdú: újlatin, germán, szláv és uráli nyelvekre. Minden esetben a nyelvcsaládba tartozó népek névadási szokásait külön vizsgálja (pl. újlatin: olasz, francia, spanyol, portugál, román). Általában azonos módon építi fel az ezekre vonatkozó részeket (természetesen nem egyforma hangsúlyt fektet a különböző nyelvekre). Mindig időrendben halad, először a keresztnévekkel majd a családnevekkel foglalkozik.

Az olasz keresztnévek gyakoriságát a XV. századtól a mai korig elemzi CAFFARELLI tanulmánya alapján. Természetesen külön vizsgálja a férfi és nő neveket (de nemcsak itt, hanem a későbbiekben is). Ugyanezen szerző egy másik tanulmányát véve alapul bemutatja a leggyakoribb olasz családneveket és eredetük szerinti csoportosításukat. A franciák névhasználatát nemcsak Franciaországban, hanem Belgiumban, Svájcban, USA-ban (Louisiana) is röviden áttekinti.

A germán nyelvek (sajnos elmaradt az alfejezet címe) közül először a német nyelvterület névadásával foglalkozik. Végigköveti tulajdonság, állathoz való hasonlóság alapján adott nevek, kívánságnevek, teofor, összetett, bibliai nevek kialakulását. Átte-

kintést ad különböző korok leggyakoribb neveiből, illetve területenként is végez összehasonlítást pl. WEITERSHAUS (1996) cikke alapján. Rövid tájékoztatást ad az ausztriai, svájci névadási szokásokról (mai adatok), a két keresztnév használatáról, névképzésről, másodlagos nevekről. A német családnevek rendszerét BACH (1952–56) aprólékos munkája alapján mutatja be szerkezeti, jelentéstani, morfológiai szempontok figyelembevételével. Bővebben foglalkozik a magyarországi németek és erdélyi szászok keresztnelveivel, ezek korszakonkénti előfordulási arányaival. A germán népek kapcsán utal a holland, svéd, dán, norvég, izlandi névvilágra is. Az ír, skót, walesi kereszt- és családnevek vizsgálata után igen alaposan elemzi az angol nyelvterületek névhasználatát. DUNKLING (1991) nyomán táblázatba foglalja Anglia és Wales, az USA, Ausztrália és Kanada bizonyos részeinek névdivatját.

A szláv népek közül először a csehek és szlovákok névvilágát mutatja be. A pozsonyi lakosság családneveit HABOVŠTIKOVÁ (1980) munkája elemzi, mely kapcsán Hajdú a következő megállapítást teszi: „Pozsony lakosságának nagy része magyar (vagy magyar eredetű) családnevet visel, s mivel a mai népszámlálás csupán 4%-nyi magyar anyanyelvű lakosságot jelez, nagyfokú elszlovákosodás történt” (296). A lengyel, majd a keleti (orosz, fehérorosz, ukrán), déli (bolgár, macedón, szerb, horvát, szlovén), balti (lett, litván) szlávok névhasználatát ismerteti röviden. Abban az esetben, ha magyar vonatkozása is van a neveknek, azt külön kiemeli.

Az uráli nyelvek közül a nyenyec, nganaszan, obi ugor, zürjén, votják, cseremisiz, mordvin, észt, finn népek névadásáról olvashatunk rövid ismertetést.

3. A könyv következő nagy fejezete, a „Magyar személynevek” a teljes munka több mint felét jelenti. Először az általános tudnivalókat ismerteti Hajdú: a magyar névtörténet korszakait a honfoglalástól az élő nevek koráig, a történeti névkutatás és a magyar névtörténeti kutatások eredményeit, a kutatók feladatait és a jelentősebb forrásokat.

Az egyéni és keresztnévek bemutatásával kezd a szerző. Az ősmagyar és ómagyar neveinek motivációjául szolgálhatott a születés körülménye, kívánság, tulajdonság, foglalkozás, társadalmi helyzet, népek nevei, védelem (óvónév). A „jelentéstani rendszerezés szerint néhány névtípus megegyezik a motivációalapján történt fölosztással” (353), így végül tizennyolc csoportot különít el. Ezután megvizsgálja a közszoói eredetű nevek mellett a török etimonúakat, bizonytalan/megfejtetlen neveket, jövevényneveket, egyházi neveket.

A középmagyar kor időszakából jóval több forrás, adat, név maradt fenn, ezért alaposabb elemzést lehetett végezni. Először a teljes kor (1526–1772) keresztnéveit szinkron egységként tekintette át (külön férfi, külön női nevek), majd tíz korszakra osztotta „kissé mechanikusan” (371) a 246 évet. Minden korszakról igen precíz táblázat készült a nevek sorrendjével, előfordulási számukkal és százalékkal. A leggyakoribb és az egyes vidékekre jellemző nevekről térképek is készültek. „A keresztnévek egyénienkénti vizsgálata” esetében arra keres választ, hogy „melyik időszakban növekedett meg a név népszerűsége és milyen mértékben, vagy éppen csökkent az valamennyire” (397). A leggyakoribb 7 férfi és 8 női néven végzett elemzést, melynek ábrázolható eredményéről diagramok készültek. Foglalkozik a keresztnévadás indítékaival (keresztzüllők neve, születéshez közeli névnap, névöröklés stb.), a keresztnévek nyelvföldrajzával, szocio-

lingvisztikájával (nemes, jobbágy – okleveles adatok esetében, papok gyermekei, cigányok, vallási eltérés – anyakönyvi adatoknál).

Az újmagyar kor (1772–) a szerző osztása alapján kilenc kisebb korszakot ölel fel úgy, hogy figyelembe vette a történelmi eseményeket. Az anyaggyűjtés és a feldolgozás módszereit foglalja össze egy kisebb fejezet. „A névanyag általános vizsgálata” a nevek megterheltségével, területenkénti (21 helyszín, kellő gonddal megválogatott kutatópontok, területek) és időbeni megoszlásával, százalékos arányukkal foglalkozik. Táblázatok, diagramok sokasága teszi áttekinthetővé az adatokat. Sajnos a kördiagramokban a szín-skála sötétebb részei nehezen elkülöníthetők (valószínűleg a nyomdatechnika miatt). A névanyag változását (elterjedés, kihalás) elemzi a következő rész. Az új nevek megjelenése, a régiek eltűnése elsősorban a névdivat következménye. A szerző korszakonként összegyűjti a fokozatosan eltűnő, illetve megjelenő neveket, majd számarányukat területenként és korszakonként táblázatba foglalja. A névanyag összetételének elemzésekor táblázatot készített az országosan korszakonként elterjedt nevekről, vizsgálja a különböző vallásfelekezetek (római katolikus, protestáns, zsidó), területi eltérések (városi, falusi, regionális) befolyásoló szerepét. Felsorolja nemenként, korszakonként az országos összesítés neveit, és megnézi a bekövetkező változásokat is. Megállapítja, hogy „ez a fölsorolás egyben a teljes nevek kutatásainak adattára, mely magában foglalja a több mint negyedmillió megvizsgált újszülött minden nevét” (554). A több keresztnév adásának jelenségét elemzi országos szinten, majd területekre bontva 1770 és 1967 között. Vizsgálati szempont volt még a szülő foglalkozása, a szülők nevének öröklése, milyen keresztnévek szerepeltek első, második helyen. Következtetett arra, hogy „melyik név mellé nem került soha második név, másrészt pedig melyik név fordult elő csak második helyen, első helyen nem” (593). A névválasztást befolyásoló tényezők között szerepelt a szülők, keresztszülők neve, a születés időpontjához közel eső névnapok, különböző rokonsági fokok, meghaltak, nem családhoz tartozók, kik választották a nevet, híres személyről elnevezettek stb.

A becenevek vizsgálatát alaki rendszertük elemzésével kezdi a szerző. Alakulásmódjukat fontosságuk alapján rangsorolta. Tizennégy keletkezési lehetőséget állapít meg (név végi rövidülés, képzés, név eleji csonkulás, ikerítés, mássalhangzó-változás stb.), melyeket külön-külön megvizsgál. Természetesen a legtöbb csoportot több kisebb egységre bontja (pl. a név végi rövidülés: egy, két, három szótagú nyílt, egy, két, három szótagú zárt), sőt ezeken belül is lehetnek még kisebb alegységek. Valójában még egy tizenötödik kategóriát is felállított, melybe olyan módosulások tartoznak, melyek szabályba nem foglalhatók, mert olyan sok változáson mentek keresztül.

Az utolsó nagy fejezet a családnevek rendszerét ismerteti. A családnevek kialakulása hosszu folyamat, ezért Hajdú Mihály csak áttekintést ad. A magyar családneveket természetesen bővebben elemzi. Az egyelemű nevek, névelemhiány, körülírás esetében a következőkkel foglalkozik: nők egyelemű megnevezése, *asszony* szóval kiegészített keresztnév, özvegyi állapotra utaló névkiegészítők, az asszony leánykori nevéből semmit nem használnak fel, valaki családneve és hozzátartozója megnevezése, férj teljes neve + a *-né* képző, valakinek a teljes neve és egy közszó stb. A családnevek változhatnak hangtanilag, morfológiailag, de a név teljes kicserélődése is megtörténhet, vagy jöhet létre kettő vagy több elemű családnev.

A családnevek rendszerezésével többen foglalkoztak. Mielőtt Hajdú saját rendszerét ismertetné, történeti áttekintést ad. Felsorolja azokat a szempontokat (tizennégyet), melyek alapján a családneveket osztályozni lehet: időbeliségi, földrajzi, etnikai, dialektológiai, társadalmi, vallási, nyelvi hovatartozási szempont stb. A névanyagot statisztikailag is elemzi: leggyakoribb családnevek (területenként, korszakonként), jellemző nevek, nevek megterheltsége. A jelentéstani vizsgálatok alapja az etimológia: nép- és népcsoportnevek, keresztnévi, helynévi eredetű családnevek stb. Morfológiailag a tőalakban használt, összetett, rövidült, képzett, birtokjeles keresztnevekből lett családneveket elemzi. Végez a szerző stilisztikai (szimbólumnevek, metaforanevek), szociolingvisztikai, dialektológiai vizsgálatokat is. Az utolsó fejezet névgyakorisági elemzés korszakonként (XVI–XVIII. sz.) és területenként, s minden korszak végén összesítés található.

A családnevekkel foglalkozó fejezet az egyéni nevek, keresztnévek és becenevek fejezeteivel szemben kisebb hangsúlyt kapott (terjedelme, vizsgálatok száma arányaiban kisebb), bár Hajdú megjegyzi, hogy a családnevek keletkezési körülményeivel azért nem foglalkozik, mert „Kázmér Miklós sokat említett könyve (1993), a történeti családnévtár ezt nagyon alaposan és sokoldalúan megteszi” (785).

4. Igen alapos bibliográfiát tartalmaz a könyv, mely a hazai és nemzetközi szakirodalom legjelentősebb műveit sorolja fel. Természetesen hivatkozások sorozata épül be a szövegbe, de ezek csak a legszükségesebb adatokat foglalják magukba, melyek alapján az irodalomjegyzékben minden visszakereshető. A kisebb fejezetek végén is találunk utalást forrásmunkákra, ebben az esetben is helykímélés céljából csak a szerzőt és megjelenés évét találhatjuk meg.

Összegzésül mindenképpen ki kell emelni a világos tagolást, logikus felépítést, a táblázatok, térképek, grafikonok precízsgét, a statisztikai elemzések sokaságát, illetve az ennek alapjául szolgáló adatbázist. Megállapíthatjuk, hogy Hajdú Mihály munkája jelentős mennyiségű szakirodalomra és óriási forrásanyagra épülő rendszerező-elemző munka, mely mindenképpen a nyelvtudomány nyeresége.

ZÁNTÓ EDINA

A NEVEKRŐL

**A NÉVTAN OKTATÁSA ÉS KUTATÁSA AZ ELTE TANÁRKÉPZŐ
FŐISKOLAI KAR MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉKÉN 1984–2003.**
Szerkesztette FERCSIK ERZSÉBET. Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2003. 308 lap

1. Két évtized sokszínű, tartalmas és aktív munkájáról ad számot a mintaszerűen szerkesztett, jól áttekinthető, szép kiállítású kötet. Egy főiskolai tanszéken folyó névtani kutatásról, oktatásról – kutatóknak-tanároknak és hallgatóiknak a névtudomány területén végzett tevékenységéről. Olyan területeken – különösen az alkalmazott névtan, a névkultúra terjesztésének esetében –, melyekre nagy szükség van napjainkban. Ezért is különösen szomorú aktualitást ad megjelenésének az a tény, hogy a Tanárképző Főiskolai Kart éppen az itt bemutatott kötet megjelenését megelőző hónapokban szüntették meg,